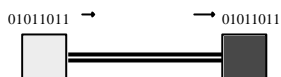

5. Siirtoyhteyskerros

linkkikerros (Data Link Layer)

- yhtenäinen linkki solmusta solmuun

- bitit sisään => bitit ulos

- ongelmia:

- siirtovirheet

- havaitseminen
 - korjaaminen

- solmun kapasiteetti

- vuonvalvonta

- yhteisen kanavan käyttö

18.2.2002

1

5.1. Kaksipisteyhteydet

Virhevalvonta

- * virheiden havaitseminen
- * virheiden korjaus

Vuonvalvonta

18.2.2002

2

Bittivirta <=>kehyksiä

- tavoite

- bittivirheiden hallinta

- muuttuu
 - katoaa
 - monistuu

- bittivirta kehyksinä

- kehys tarkistettavissa

- tarkistustietoa

18.2.2002

3

Kehysten kuljetus

- tavoite

- kaikki kehykset
 - kukin kehys virheettömästi
 - lähetyjärjestyksessä

- vastaanottaja kertoo lähettäjälle

- ACK: kehys vastaanotettu ok
 - tietty kehys
 - kaikki kehykset tähän asti
 - NAK: kehyksessä vikaa => lähetettävä uudelleen
 - Saako lähettää lisää vai pitääkö keskeyttää
 - vuonvalvonta

18.2.2002

4

Virheet

- Kahdenlaisia virheitä:

- yhden bitin virheet
 - usean peräkkäisen bitin vääristyminen (burst error)

- Virheiden esiintymistiheys

- BER (bit error rate)
 - mitä suurempi BER, sitä lyhyempiä kehyksiä kannattaa käyttää

18.2.2002

5

Missä virhe hoidetaan?

- kuittaava linkkikerros havaitsee virheet ja korjaa ne
- yhteydetön, kuittaamaton & virhe => kuljetuskerros havaitsee ja korjaa
- ja jos ei, niin sovelluskerros havaitsee ja korjaa
- ja jos ei, niin asiakas havaitsee ja korjaa

18.2.2002

6

Virheiden havaitseminen ja korjaaminen

Virheiden takia dataan lisäinformaatiota:

- **virheen korjaamiseksi** (error-correcting code, forward error correction (FEC))
 - lisäinformaatiota niin paljon, että vastaanottaja sekä havaitsee että kykenee itse korjaamaan virheen
- **virheen havaitsemiseksi** (error-detecting code, feedback/backward error control)
 - lisäinformaatiota, jotta vastaanottaja havaitsee virheen tapahtuneen => korjauksena uudelleenlähetyt

18.2.2002

7

Virheen korjaus/havaitseminen

- **virheen korjaava koodaus**
 - kallis koko ajan
 - paljon lisäinformaatiota
 - rajoitettu korjauskyky
 - esim. kokonaan kodonnut kehys
- **virheen havaitseva koodaus**
 - virheen sattuessa kallis
 - uudelleen lähettäminen maksaa
 - uudelleen lähettäminen on hidasta

18.2.2002

8

Virheen korjaus

- Käytetään esim.
 - CD- ja DVD-levyissä, digitaalitelevisiossa
 - nopeissa modeemeissa, kannettavissa puhelimissa
 - satelliittiyhteyksissä, avaruusluotaimissa
- Esimerkkejä
 - Hamming-pariteettitarkistus (Tito-kurssilla)
 - pystyy korjaamaan yhden virheellisen bitin
 - virheryöpyn, jos se jaetaan yhden bitin virheiksi
 - Reed-Solomon -koodit
 - lohkokoodoja, jotka pystyvät korjaamaan virheryöppyjä

18.2.2002

9

Virheen havaitseminen

- Pariteettibitti
 - parillinen pariteetti
 - pariton pariteetti
- horisontaaliset ja vertikaaliset pariteetit
- Internet tarkistussumma
- CRC (Cyclic redundancy code (tai check))
 - yleisesti käytetty virheen paljastusmenetelmä
 - perustuu polynomien aritmetiikkaan (modulo2-aritmetiikkaan, XOR)
 - useita tarkistusbittejä => havaitaan usean bittivirheen ryöppy

18.2.2002

10

Pariteetti

- esimerkki yksinkertaisesta virheen havaitsevasta koodista
- jokaiseen merkkiin lisätään yksi ylimääräinen ns. pariteettibitti
 - lisäyksen jälkeen kaikissa merkeissä on parillinen (tai jos niin sovitaan pariton) määrä ykkösiä
- paljastaa kaikki yhden bitin virheet
 - kehyksen pituudesta riippumatta
- ei paljasta kahden bitin virheitä

18.2.2002

11

Pariteettibitin käyttö

- erityisesti asynkronisessa tiedonsiirrossa merkkejä siirrettäessä
- käytännössä paljastaa noin puolet virheellisistä bittijonoista
 - esim. modeemeissa syntyy useita virheitä
 - linjahäiriöt aiheuttavat usein pitkiä virheryöppyjä

18.2.2002

12

Horisontaaliset ja vertikaaliset pariteetit

- järjestetään bittijono kaksiulotteiseen taulukkoon
- lasketaan pariteetti jokaiselle vaaka- ja pystyriiville

1001010		1	
0111010		0	
1110001		0	horisontaaliset
1000111		0	pariteetit
0011001		1	
1011111		0	taulukon pariteetti
			vertikaaliset
			pariteetit

Virheiden havaitseminen

- Ei löydy lyhyitä virheryöppyjä, joissa neljä bittä vaihtuu sopivasti

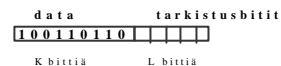
1001010
0111010
1100001
1000111
0011001
1000111
0011001

Internetin tarkistussumma

- lasketaan 16-bittisten sanojen yhden komplementit yhteen
- otetaan summasta yhden komplementti
- käytetään Internet-protokollissa
 - UDP- ja TCP -protokollissa
- monia virhekombinaatioita jää havaitsematta
- riittävän hyvä, jos virheitä vähän

CRC:n perusidea

- tarkistusavain (virittäjä, virittäjäpolynomi)
 - bittejä yksi enemmän kuin tarkistusbittejä
 - lähettäjä ja vastaanottaja tuntevat
- lähettäjä
 - laskee lähetettävälle datalle tarkistusavaimen avulla tarkistusbitit ja liittää ne kehykseen
- vastaanottaja
 - tarkistaa, onko koko saapunut kehys (data + tarkistusbitit) pysynyt muuttumattomana

Esimerkki data = 101110, virittäjä = 1001, (polynomina $X^3 + 1$), tarkistusbittejä 3

Lähetettävä data = 101110??? tarkistusbitit

1001	101011
1001	101110000
	1001
	1010
	1001
	1100
	1001
	1010
	1001
	0011

Modulo 2-
aritmetiikka:

$1+1=0$ (XOR)

Lähetetään: 101110 011

Vastaanottaja jakaa saamansa kehyksen virittäjällä. Kehys on ok, jos jakojäännös on 0!

0011 = tarkistusbitit

Standardoituja virittäjäpolynomeja

- CRC-12 = $x^{12} + x^{11} + x^3 + x^2 + x + 1$
- CRC-16 = $x^{16} + x^{15} + x^2 + 1$
- CRC-32 = $x^{32} + x^{26} + x^{23} + \dots + x^4 + x^2 + x + 1$

CRC: n virheiden havaitsemiskyky

- kaikki virheryöpyt, joiden pituus < tai = kuin virittäjän
- useimmat virheryöpyt, joiden pituus on suurempi
 - CRC-32: P(ryöppy > 33 havaitaan) = 0.9999999998
- Huom
 - » Arvioinneissa lähtökohtana ollut täysin satunnainen bittien jakautuminen, mutta todellisuudessa näin ei ole!
 - » Joten havaitsemattomien virheiden määrä on arvioitua suurempi.

Vuonvalvonta

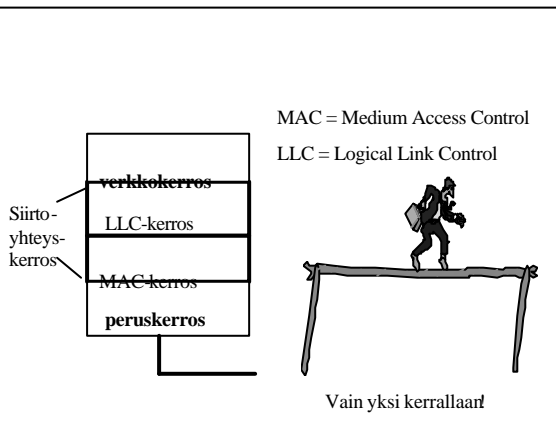
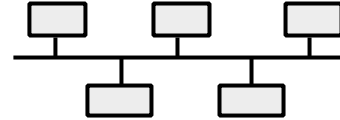
- Liukuva ikkuna
 - ikkunan koko rajoittaa lähettämistä
 - » jos kehyksen numero ei ole ikkunassa, sitä ei oteta vastaan
 - kuittaus siirtää ikkunaa eteenpäin
- stop-sanoma
 - Receive not ready

18.2.2002

19

5.3. Yhteiskäyttöinen kanava

- yleislähetys (broadcast)
 - » multiaccess channel
 - » random access channel
- LAN (Ethernet)
- langaton
- ongelma: käyttövuoron 'jakelu'

Eri yhteiskäyttötapoja on hyvin paljon:

- kilpailu Aloha, CSMA, **CSMA/CD**
 - 'se ottaa kun ehtii'
- vuorotellen: pollaus, vuoromerkki
 - 'sinä ensin ja sitten on minun vuoroni'
- varaus: vuorot varataan etukäteen
 - varaukseen käytetään usein kilpailua
- kanava jaetaan: TDMA, FDMA, **CDMA**
 - 'käytä sinä tätä puolta ja minä tätä toista'

18.2.2002

22

Törmäys

- yksi yhteinen kanava lähettäjiille
- lähetys onnistuu vain, jos yksi lähettää
- Jos useampi kuin yksi lähettää, syntyy yhteentörmäys (collision)
 - kaikki törmänneet sanomat tuhoutuvat ja ne on lähetettävä uudelleen
 - vaikka törmäisivät vain yhden bitin verran
 - kaikkien havaittavissa
 - LAN: törmäyssignaali
 - satelliittikanava: kuuntelee oman lähetyksensä
 - WLAN: ilmoitus vastaanottajalta

Aika

- jatkuva aika
 - lähetykset voivat alkaa milloin vain
 - ei mitään synkronointi, ei yhteistä aikaa
- viipaloitu aika (slotted time)
 - aika lokeroitu aikaviipaleiksi
 - lähetys voi alkaa vain aikaviipaleen alussa
 - aikaviipaleessa
 - ei kukaan lähetä => hukkaan
 - yksi lähetys => ok
 - useita lähetyksiä => törmäys
 - vähentää törmäyksiin (=hukkaan) menevää aikaa
 - törmäykset täydellisiä

Lähetyskanavan kuuntelu (carrier sense)

- käynnissä olevan lähetyksen havaitseminen
 - asema tutkii, onko kanava jo käytössä
 - ennen lähetystä tutkitaan, onko joku muu lähettämässä
 - jos on, ei lähetetä
 - yleensä lähiverkot (CSMA)
 - asema ei tutki kanavan käyttöä
 - asema lähettää aina kun haluaa
 - lähettämisen jälkeen havaitaan onnistuiko
 - esim. satelliittilähetys

Kanavan kuuntelu

- ei aina paljasta jo alkanutta lähetystä
 - etenemisviipeen takia
- tai ole järkevää
 - esim. satelliittikanavan kuuntelu ei paljasta sitä, onko joku toinen maa-asema jo aloittanut lähetyksen
 - langattomassa lähiverkossa lähettäjän ympäristön kuuntelu ei kerro sitä, onko vastaanottaja saamassa sanomia muualta

18.2.2002

26

Yleislähetysprotokollia

Esimerkkejä:

- CSMA/CD (Aloha, CSMA)
 - mm. Ethernet-verkossa käytetty kilpailuprotokolla
- CDMA
 - radiolinjoilla käytetty koodinjakoon perustuva protokolla

18.2.2002

27

ALOHA

- Hawaiilla, 70-luvulla radiotietä varten
- puhdas ALOHA:
 - asema lähettää aina, kun sillä on lähetettävää
 - ja samalla kuuntelee, onnistuiko lähetys
 - lähiverkossa törmäys havaitaan 'heti', sillä siirtoviive pieni
 - toisin satelliitilla!
 - jos törmäys, niin lähettäjä odottaa satunnaisen ajan ja yrittää uudelleen
 - maksimaalinen tehokkuus ~18%

Viipaloitu ALOHA

- lähetysaika jaettu aikaviipaleiksi
- lähetys voi alkaa vain aikaviipaleen alussa
- törmäykset täydellisiä
 - » lähetykset samassa aikaviipaleessa
 - » törmäysvaara-aika = yhden aikaviipaleen mittainen
- suorituskyky kaksinkertaistuu
 - maksimi ~ 37%
 - siis 37% tyhjiä, 37% onnistuneita, 26% törmäyksiä

CSMA (Carrier Sense Multiple Access)

- toiminta
 - **kuuntele linjaa ennen lähettämistä**
 - jos linja vapaa lähetä (yleensä)
 - jos linja varattu odota satunnainen aika ja yritä uudelleen
- Suorituskyky:
 - törmäysvaara vain jos asemat lähettävät niin samanaikaisesti, että eivät siirtoviipeen vuoksi havaitse toista lähetystä
 - ongelma, jos siirtoviive on pitkä

CSMA-protokollat

- Useita versioita, jotka hieman eroavat toisistaan
 - miten toimitaan, kun kanava varattu?
 - jäädiän odottamaan ja lähetetään heti kanavan vapauduttua => jos useita odottajia, tulee varmasti törmäys
 - luovutaan ja yritetään uudestaan satunnaisen ajan kuluttua => hukkaa lähetysvuoroja
 - viipaloitu aika vai ei?
 - vaikka kanava on vapaa, ei silti aina lähetetä
 - lähetys vapaalle väylälle todennäköisyydellä p!

CSMA/CD (Collision Detection)

- keskeyttää lähettämisen heti, kun havaitsee törmäyksen tapahtuneen
 - törmäyksen aiheuttama hukka-aika pienenee
- 'epävarmuuden aika' on 2τ , τ on maksimi etenemisviive kahden aseman välillä
- jos törmäys
 - => havaitaan ja lopetetaan lähetys
 - => yritetään uudestaan satunnaisen ajan kuluttua

18.2.2002

32

Varausprotokollat

- ei törmäyksiä!
- lähetysvuorot varataan etukäteen
- varausvaihe
 - usein kilpaillaan varauksista
 - törmäyksiä, mutta vähän
- lähetysvaihe
 - kaikki varanneet lähettävät sanomansa
- hyvin paljon erilaisia versioita
 - etenkin satelliittiyhteyksille

Vuorotteluprotokollat

- Pollaus (vuorokysely)
 - isäntäasema antaa vuorotellen muille asemille lähetysluvan
- Vuoromerkki
 - asemilla kiertää vuoromerkki (token)
 - asema saa lähettää vain kun sillä on vuoromerkki
 - kun asema on lähettänyt tai sillä ei enää ole lähetettävää, se siirtää vuoromerkin seuraavalle

18.2.2002

34

Kanavan jakoprotokollat

- TDMA
 - aikajako
 - asemalla oma aikaviipale
- FDMA
 - taajuusjako
 - asemalla oma taajuusalue
- CDMA
 - koodijako
 - asemalla oma koodi
 - asemat voivat lähettää yhtäaikaan!

CDMA (Code Division Multiple Access)

- yksi kanava
 - usea samanaikainen lähetys
 - kukin koko kanavan taajuudella!
- yhden bitin lähetysaika jaetaan pienempiin osiin (aikasiruihin)
 - » 64 tai 128 sirua bittiä kohden
- kullakin asemalla oma 'sirukuvio' 1-bitin lähetykseen
 - » (0- bitti on tämän yhden komplementti)

Esimerkiksi

- aseman A 1-bitti: 00011011
0-bitti: 11100100
 - aseman B 1-bitti: 00101110
0-bitti: 11010001
 - aseman C 1-bitti: 01011100
0-bitti: 10100011
 - aseman D 1-bitti: 01000010
0-bitti: 10111101
- Ps. Oikeasti käytetään 64 tai 128 sirua

Kaikki bittikuviot parittain ortogonaalisia

- $A \cdot B = 0 = 1/m \sum A_i B_i$ (sisätulo)
- $A \cdot A = 1$
- $-A \cdot A = -1$
- \Rightarrow yhteissignaalia löydetään eri asemien omat lähetykset

18.2.2002

38

- kukin asema lähettää omat 1-bittinsä ja 0-bittinsä
- kun moni lähettää samanaikaisesti tuloksena on yhteissignaali S.
 - » lähetettyjen signaalien 'summa'
- aseman datan 'purkaminen' yhteissignaalista
 - » A = aseman oma bittikuvio
 - » $S \cdot A$ tuottaa aseman lähettämän bitin
 - kerrottuna bitin aikasirujen lukumäärällä

18.2.2002

39

Esimerkki

- » merkintä 1 = 1, 0 = -1,
- » helpompi laskea yhteen

- $S = (-2 -2 0 -2 0 -2 4 0)$
- $C = (-1 1 -1 1 1 1 -1 -1)$
- $S \cdot C = (2 -2 0 -2 0 -2 -4 0)$
 $= -8 \Rightarrow -1$
- eli C lähetti 0-bitin

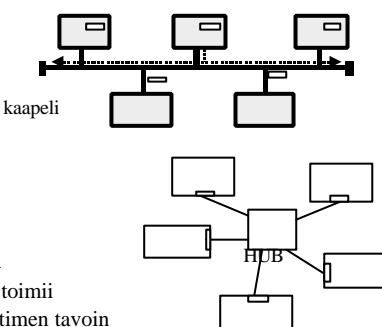
18.2.2002

40

5.5 Ethernet-lähiverkko

- Yleisin lähiverkkoteknologia
 - IEEE:n standardoima LAN-verkko
 - CSMA/CD (kuulosteluväylä)
 - Muita lähiverkkostandardeja
 - esim.
 - Token ring (vuororengas)
 - FDDI
 - WLAN (langaton lähiverkko)
- ei käsitellä tällä kursilla

Eetteriverkon rakenne

- väylä

- ◆ tähti
 - hub toimii toistimen tavoin
 - Kaksi parijohtoa

Kaapelit

10Base2 ohut kaapeli

- » 10 => 10 Mbps
- » Base => kantataajuus
- » 2 => 200 m

● 10Base-T kierretty pari & central hub

- » helppo hallita, kallis, suosio kasvaa

● 10Base-F valokaapeli

- » kallis, luotettava, tehokas

● 100Base-T, 100 Base-F

- » Fast Ethernet

● 1000Base-T, 1000Base-X

- » Gigabit Ethernet

18.2.2002

45

Lyhyet etäisyydet, pieni määrä laitteita

● sovittimesta keskittimeen (hub) maks. 100 m

● väylä

- pituus maks. < 200 metriä,

- syynä vaimeneminen

- solmuja maks. 30 kpl

- syynä CSMA/CD => liikaa törmäyksiä

- maks. 5 väylää voidaan yhdistää **toistimilla**

- => ~1000 m, 150 laitetta

● valokuitua käytettäessä hieman pitemmät etäisyydet

18.2.2002

44

Signaalin koodaus

● Manchester-koodaus

- tahdistus

- » **jännitteen muutos keskellä bittiä**

- ei kellopulsseja
- mutta lisää kaistanleveyttä

CSMA/CD

● jos väylä vapaa, lähetetään heti

● muuten jäädään odottamaan ja lähetetään heti linjan vapauduttua

● entä kun tapahtuu törmäys?

18.2.2002

45

Törmäyksen jälkeinen uudelleenlähetys

● Binary exponential backoff

- törmäyksen jälkeen aika jaetaan lokeroiksi

- 51.2 μ s vastaten 512 bittiä eli 64 tavua

- 1. törmäyksen jälkeen asema odottaa satunnaisesti joko 0 tai 1 lokeron ajan ennen kuin yrittää uudelleen

- 2. törmäyksen jälkeen odotus on 0, 1, 2 tai 3 lokeroa

- n. törmäyksen jälkeen valitaan odotusaika väliltä:

$0 - 2^{n-1}$ lokeroa

- 10. törmäyksen jälkeen väliä [0-1023] ei enää kasvateta

- 16. törmäyksen jälkeen luovutaan ja ilmoitetaan 'asiakkaalle' (eli verkkokerrokselle) epäonnistumisesta

18.2.2002

45

● binäärinen eksponentiaalinen perääntymien on joustava

- kuorma kasvaa => väli kasvaa

● vaihtoehtona kiinteä valintaväli

- » aina [0- 1023]

- » aina [0-1]

- » aina [a-n]

- entä suorituskyky?

18.2.2002

47

Ehternet-kehys

preamble	Destin. address	Source address	type	data	CRC
8 B	6 B	6 B	2 B	46-1500 B	4 B

18.2.2002

48